JÄRFÄLLA

Egenkontrollprogram för försäljning av tobaksfria nikotinprodukter

Egenkontrollprogram
Den som har anmält försäljning av tobaksfria nikotinprodukter ska bedriva egenkontroll och ha ett för verksamheten lämpligt egenkontrollprogram.

Egenkontrollprogrammet och övriga uppgifter som kommunen behöver för sin tillsyn ska bifogas anmälan om försäljning. Ändrade uppgifter ska utan dröjsmål anmälas till kommunen. Detta framgår av 18 § i lagen om tobaksfria nikotinprodukter (LTN).

Det innebär att den som bedriver anmälningspliktig detaljhandel med tobaksfria nikotinprodukter är skyldig att utöva egenkontroll över att försäljningen uppfyller lagens krav. Skyldigheten innebär också ett krav på att se till att det finns ett egenkontrollprogram som är lämpligt för verksamheten. Programmet får utformas utifrån verksamhetens omfattning och art. Normalt krävs mer detaljerade program för större verksamheter (Prop. 2021/22:200 s. 273)

Försäljning

Namn på försäljningsstället	Gatuadress	
Postnummer och postort	E-post	
Kontaktperson	Telefon	Antal anställda

Ägare

Firmanamn (AB, HB, enskild firma etc.)	Organisationsnummer/Personnummer

Nedan följer ett förslag på vad ett egenkontrollprogram för försäljning av tobaksfria nikotinprodukter kan innehålla. Hjälptexten under rubrikerna beskriver lagens försäljningsregler och kryssrutorna är förslag på rutiner som kan vara ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen. Det finns också tips på information som inte är försäljningsregler men som kan vara bra att känna till och en hjälp för dig och din personal.

Information om åldersgränsen 18 år

För att informera om förbudet att sälja eller lämna ut tobaksfria nikotinprodukter till någon som inte har fyllt 18 år ska ni ha minst en tydlig och klart synbar skylt på försäljningsstället. Skylten ska normalt sett placeras vid kassan för att uppfylla kravet på att vara tydlig och klart synbar. Det finns inget som hindrar att ni placerar fler skyltar på andra platser på försäljningsstället.

Skyltar och dekaler kan t.ex. placeras

- vid kassan
- vid hyllan där varorna är placerade
- på entrédörren
- på skyltfönster.

Åldersgräns och ålderskontroll

Tobaksfria nikotinprodukter får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut sådana produkter ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått denna ålder.

Om det finns särskild anledning att anta att produkten är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år, får den inte lämnas ut. På försäljningsställen för tobaksfria nikotinprodukter ska det finnas ett tydligt och klart synbart meddelande med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksfria nikotinprodukter till den som inte har fyllt 18 år. Detta framgår av 19 § i lagen om nikotinfria produkter (LTN).

Bestämmelsen innebär ett förbud mot att i näringsverksamhet lämna ut tobaksfria nikotinprodukter till personer under 18 år. Skyldigheten att ”förvissa sig om att mottagaren har uppnått denna ålder” innebär att om det finns tveksamhet om en kunds ålder måste säljaren kräva att kunden visar en giltig legitimation eller på annat likvärdigt sätt bevisar att hen har fyllt 18 år. Om kunden inte kan visa att hen har fyllt 18 år får produkten inte säljas eller lämnas ut.

Bestämmelsen innebär också ett förbud mot att sälja eller på annat sätt lämna ut tobaksfria nikotinprodukter när langning till en underårig person misstänks.

Med försäljningsställe avses såväl fysiska försäljningsställen som webbplatser för detaljhandel. Kravet gäller alltså både i fysiska och digitala försäljningsmiljöer (prop. 2021/22:200 s. 273-274).

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll på försäljningsstället?

☐ Om vi är osäkra på om kunden har fyllt 18 år frågar vi efter legitimation.

☐ Vi kontrollerar kundens ålder via födelsedata på legitimationen.

☐ En åldersstickа (dekal) finns för att underlätta ålderskontrollen.

☐ Vi rekommenderar personalen att begära legitimation av alla kunder som ser ut att vara under 25 år.

☐ Om kunden inte kan visa att hen är över 18 år nekar vi köp.

☐ Om kunden inte visar legitimation på begäran nekar vi köp.

☐ Om personalen misstänker att den tobaksfria nikotinprodukten.
är avsedd för någon som är under 18 år så nekar vi köp.

☐ Om kunden är påstridig så tillkallas en chef eller annan ansvarig personal.

☐ Annat:

Har ni någon rutin för att följa upp hur personalen hanterar kravet på ålderskontroll? I så fall, vilken?

På vilket sätt hanterar ni problematiska situationer, exempelvis om kunden inte kan visa någon legitimation?

- ☐ Vi informerar personalen om vilka juridiska konsekvenser det kan medföra om de inte begär legitimation.
- ☐ Vi utbildar personalen i konflikthantering som inkluderar information om åldersgräns och ålderskontroll.
- ☐ Annat:

Automat, postorder, webbhandel eller liknande.

Alla tobaksfria nikotinprodukter som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera ålder. Därför måste det finnas rutiner för ålderskontroll även vid försäljning genom automat, postorder, webbhandel eller liknande.

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll om försäljningen sker via automat, postorder, webbhandel eller liknande?

- ☐ Detta är inte aktuellt.
- ☐ Polletter eller liknande till en automat säljs i kassan där personalen gör ålderskontroll.
- ☐ Automaten är placerad så att den kan bevakas kontinuerligt.
- ☐ Försändelser via post innehåller uppgifter om att varan inte får lämnas ut till någon som inte har fyllt 18 år.
- ☐ Annat:

Utbildning och information till personal

En näringsidkare som säljer tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att de ska kunna följa lagen om nikotinfria produkter och anslutande föreskrifter. Det är också viktigt att all personal som arbetar i kassan och lämnar ut tobaksfria nikotinprodukter känner till sitt personliga straffansvar i samband med försäljningen.

På vilka sätt informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll, deras personliga straffansvar och övriga bestämmelser vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter?

- ☐ Vid anställning av ny personal
- ☐ Personalmöten
- ☐ Intern utbildning
- ☐ Extern utbildning
- ☐ Informations- och utbildningsmaterial
- ☐ Annat:

Hur ofta informeras eller utbildas personalen om kravet på ålderskontroll och om övriga bestämmelser vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter

☐ Vid anställning av ny personal.

☐ Minst en gång per år.

☐ Vi använder en tabell för att notera tidpunkterna för information och utbildning till personalen (se bilaga 1)

☐ Annat:

Särskilt stöd till ung personal

Lagen ställer inga krav på åldern hos den som står i kassan och säljer tobaksfria nikotinprodukter. Däremot måste kassapersonalen vara införstådd med lagen och ha en reell möjlighet att vägra sälja tobaksfria nikotinprodukter till den som inte är 18 år. I många fall är detta svårt för en person som inte själv har fyllt 18 år, och unga anställda bör därför få särskilt stöd.

Vilket särskilt stöd ger ni till ung personal för att hantera svåra situationer i samband med försäljning av tobaksfria nikotinprodukter?

☐ Ung personal kan få stöd från erfaren personal under hela arbetstiden.

☐ Ung personal får extra utbildning och stöd för att hantera svåra situationer.

☐ Annat:

Information om kontrollköp

Kommunen har rätt att göra kontrollköp för att testa om försäljningsställen har bra rutiner för sina ålderskontroller. Det innebär att en person som har fyllt 18 år och ser ung ut testar om det går att handla tobaksfria nikotinprodukter utan att visa legitimation. Syftet är förbättra rutinerna för ålderskontroll.

Kom ihåg att informera din personal om att ert försäljningsställe kan få besök av någon som gör ett kontrollköp!

Krav på information, varningstexter med mera

På förpackningar till tobaksfria nikotinprodukter ska det finnas en innehållsdeklaration och en text som upplyser om nikotinets skadeverkningar, en så kallad hälsovarning. Märkningen på förpackningen eller på produkten får inte antyda att produkten är mindre skadlig än liknande produkter. Den får inte heller likna ett livsmedel eller en kosmetisk produkt.

Bestämmelser om märkning börjar gälla den 1 januari 2023. En produkt som har funnits på marknaden och som tillverkats före den 1 januari 2023 får fortsätta att säljas fram till och med den 1 juli 2023, även om varan inte uppfyller kraven på märkning.

Mer information om märkning av tobaksfria nikotinprodukter samt ikraftträdande och övergångsbestämmelser finns på www.folkhalsomyndigheten.se

Har ni någon rutin för att kontrollera och säkerställa att tobaksfria nikotinprodukter är korrekt märkta? I så fall, vilken?

☐ Vi utbildar personalen om hur tobaksfria nikotinprodukter ska vara märkta.

☐ Vi kontrollerar att tobaksfria nikotinprodukter är korrekt märkta i samband med inköpet.

☐ Vi kontrollerar att tobaksfria nikotinprodukter är korrekt märkta i samband med uppackning i butiken.

☐ Om märkningen av tobaksfria nikotinprodukter ser annorlunda ut så gör vi en extra kontroll.

☐ Om tobaksfria nikotinprodukter inte är korrekt märkta så tar vi bort dem från försäljningsstället och kontaktar leverantören.

☐ Annan åtgärd:

Marknadsföring

Vid marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter till konsumenter ska du som näringsidkare vara måttfull. Reklam eller andra marknadsföringsåtgärder får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobaksfria nikotinprodukter. För mer information om regler gällande marknadsföring finns på Konsumentverkets webbplats: www. Konsumentverket.se

Har ni någon rutin för att kontrollera att marknadsföringen på försäljningsstället är tillåten? I så fall, vilken?

Avvikelser

Du ska ha kontroll över din försäljning och även se till att din personal följer bestämmelserna. Det är viktigt att du åtgärdar brister som kan uppstå. Som ett stöd för dig själv kan du dokumentera vilka åtgärder du gjort, om en brist uppstår. Då blir det också lättare för dig att följa upp om bristen har rättats till.

Vilka åtgärder tas om det uppstår brister, såsom att bestämmelser i lagen eller att egenkontrollprogrammet inte följs?

- ☐ Personalen får en genomgång av försäljningsbestämmelserna.
- ☐ Vi tar kontakt med kommunen för att få informationsmaterial.
- ☐ Erfaren personal får särskilt ansvar för försäljning av tobaksfria nikotinprodukter.
- ☐ Annan åtgärd:

Underskrift

Ort och datum
Underskrift (behörig firmatecknare)
Namnförtydligande

** Läs mer om hur vi behandlar personuppgifter i samband med myndighetsutövning på www.jarfalla.se/gdpr*

Mer information

För mer information kontakta Järfälla kommun:

Kontaktuppgifter: Ring till oss: 08-580 285 00 Företag Direkt: 08-580 226 00 www.jarfalla.se	Telefontider: Måndag – Torsdag: 8.00-16.45 Fredag: 8.00-15.00 Dag före röd dag: 8.00-13.00 Röd dag: Stängt

Folkhälsomyndigheten

Mer information och särskilt stödmaterial för näringsidkare finns på Folkhälsomyndighetens webbplats, www.folkhalsomyndigheten.se

Bilaga 1

Information till personalen

Det är viktigt att din personal vet vilka regler som gäller vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter, och varför reglerna finns. Ett sätt att försäkra sig om detta är att du informerar personalen en gång per år. Ny personal bör dessutom få en genomgång när de anställs. Kom ihåg att både berätta vad lagen säger och beskriva hur era rutiner ser ut. För att komma ihåg när du har informerat din personal kan det vara bra att fylla i deras namn i en tabell, se exempel nedan. De bör själva få fylla i datumet då de senast deltog i ett informations- eller utbildningstillfälle.

Namn	Datum 1	Datum 2	Datum 3	Datum 4

Straffansvar

Vissa överträdelser av försäljningsbestämmelserna är straffbara och framgår av 43-46 §§ i LTN.

Straffansvar gäller bland annat för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet:

- bedriver detaljhandel med tobaksfria nikotinprodukter utan att först ha anmält försäljningen,
- säljer eller lämnar ut tobaksfria nikotinprodukter till någon som inte fyllt 18 år, eller där det kan antas att produkten kommer att överlämnas till någon som inte fyllt 18 år.

Det är även straffbart att uppsåtligen:

- Sälja tobaksfria nikotinprodukter i strid mot ett försäljningsförbud som har meddelats av en kommun.
- Tillhandahålla konsumenter tobaksfria nikotinprodukter som saknar en innehållsdeklaration eller en hälsovarning. Detsamma gäller om innehållsdeklarationen eller hälsovarningen inte uppfyller de krav som ställs på dessa enligt föreskrifter (olovlig tobakshantering). Observera att straffansvaret för olovlig tobakshantering träder i kraft först den 1 januari 2023.

Straffskalan är böter eller fängelse upp till sex månader. Om brotten anses som ringa ska de inte medföra straffansvar (se även Prop. 2021/22:200 s. 284-285 och 287).

Den här informationen bygger på:

Regeringens proposition 2021/22:200, Hårdare regler för nya nikotinprodukter (riksdagen.se)

Källa: www.folkhalsomyndigheten.se (2022-06-22)